

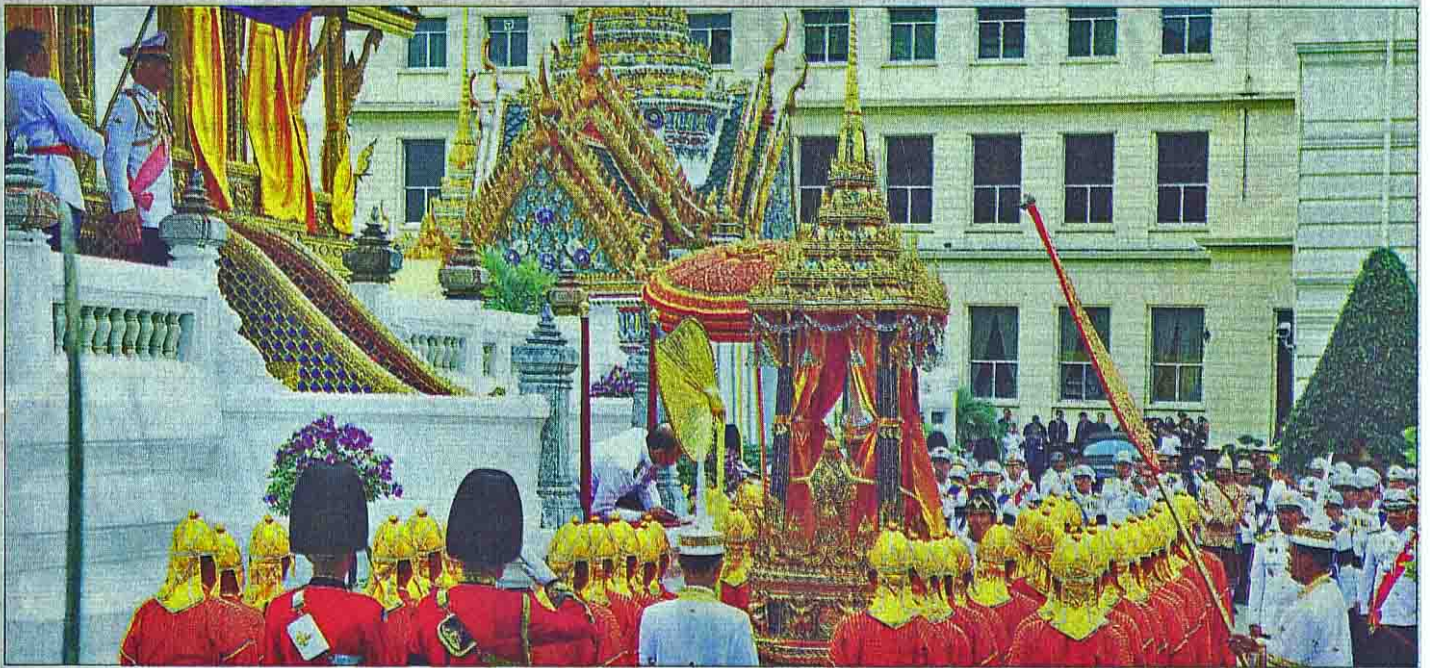

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ ไปในการพระราชพิธีธรรมเสด็จพระและเชิดชูพระอัฐิ

'สายฝน'โปรยส่งเสด็จ พระอัฐิ ประดิษฐานพระวิมาน

นิทรรศการเทิดพระเกียรติ หลังโหลขึ้นชมความงาม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เสด็จฯ พร้อมพระบรมวงศานุวงศ์ ใน
พระราชพิธีพระพิธีธรรมเสด็จพระในการ
พระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศล เชิญพระ
อัฐิสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
◆ อ่านต่อหน้า 13

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ ไปในการพระราชพิธีเชิญพระโกศพระอัฐิ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ

เจ้าพนักงานภูษามาลาและริ้วขบวนพระอัฐิขบวนพระโกศพระอัฐิ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ จากพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ขึ้นประดิษฐาน ณ พระวิมาน พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง

ส่งเสด็จ

□ ต่อจากหน้า 1
 พระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ประดิษฐาน ณ พระวิมาน พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เสด็จออกจากรั้วสายฝนโปรยปรายชุ่มเย็นร่วมส่งเสด็จสู่ห้วงสรวงสวรรค์ ระหว่างเชิญพระโกศพระอัฐิจากพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทไปพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท รวม 3 นาที พระบรมเทคนาเรนุทธรอุทิศพระองค์เพื่อปวงชนชาวไทย สร้างสรรค์คุณประโยชน์มากมาย ที่ เป็นความดีที่ท

ได้ยากแต่พระองค์ทรงเป็นคนดีนารีรัตน์ ทำดีได้ง่าย ขณะที่นิทรรศการเฉลิมพระเกียรติฯ นายกฯ มาเปิดแล้ว ให้ชื่นชมพระเมรุ-อาคารประกอบถึง 30 พย. นี้ เผย เจอแล้ว 1 ใน 7 ภาพประทับใจ เป็นอาจารย์ ม.ว.ไลยอลงกรณ์ จนท.แนะเวลา- จุดถ่ายภาพสวย แจ้งให้คนส่งภาพมาร่วมสร้างประวัติศาสตร์อีก ส่วนพสกนิกรทั่วหล้ายังหลังไหลมาถวายความจงรักภักดี-ชมความงดงามวิจิตรของศิลปะไทย
 ภายหลังพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ พร้อมสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรม

ราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และพระบรมวงศานุวงศ์ ทรงร่วมในการพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เมื่อวันที่ 15 พ.ย. ที่ผ่านมา ส่วนในเช้าวันที่ 16 พ.ย. ที่ผ่านมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ แทนพระองค์ ทรงเก็บพระอัฐิ และเชิญพระโกศพระอัฐิพระสรีรางคาร

ในการนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ในริ้วขบวนอัญเชิญพระโกศพระอัฐิพระสรีรางคาร กลับสู่พระบรมมหาราชวัง และในวันที่ 17 พ.ย. ที่ผ่านมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ ทรงประกอบพระราชพิธีพระราชกุศลพระอัฐิ ที่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง ตามที่ได้เสนอข่าวไปแล้วนั้น

เมื่อวันที่ 18 พ.ย. ซึ่งเป็นวันที่ 6 ในงานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ ตามกำหนดการเป็นพระพิธีธรรมเลี้ยงพระและเชิญพระอัฐิขึ้นประดิษฐาน ณ พระวิมาน บนพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง โดยในเวลา 10.52 น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ

โดยรถยนต์พระที่นั่งจากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิตผ่านทางประตูไชยศรี ประตูปิณาศาลไชยศรี ไปยังพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท จากนั้น เสด็จฯ ขึ้นทางบันไดมุขกระสันพระที่นั่งพิมานรัตยาโดยลิฟต์และเสด็จฯ ออกพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ไปยังที่ประดิษฐานพระอัฐิ ในการพระพิธีธรรมเลี้ยงพระและเชิญพระอัฐิประดิษฐาน ณ พระวิมาน พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

โดยมีสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาฯ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวัณณวรีนารีรัตน์ คุณสิริกิติยา เจนเซน ท่านผู้หญิงทัศนาวลัย ศรสงคราม และ ร.อ.จิตต์ ศรสงคราม เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงจุดธูปเทียนเครื่องราชสักการะพระอัฐิสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ และเครื่องทองน้อยซึ่งประดิษฐานในบุษบกทองพระแท่นสุวรรณเบญจดล จากนั้นทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระพุทธรูปประจำพระชนมวารของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ ประดิษฐานบนพระแท่นมุกราชบัลลังก์นพปฎล

มหาเศวตฉัตร แล้วเสด็จฯ ประทับพระราชอาสน์ พระสงฆ์ 30 รูป ที่สวดพระพุทธมนต์แต่เช้าก่อนถวายพรพระ ทรงประเคนสารภักดาอาหารแด่สมเด็จพระราชาคณะผู้เป็นประธานสงฆ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารและพระบรมวงศานุวงศ์ ทรงประเคน พระสงฆ์รับพระราชทานฉัน

ขณะเดียวกันเจ้าพนักงานได้เชิญพระที่นั่งราชนทรยานสำหรับเชิญพระโกศพระอัฐิสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ ไว้ที่เกยพระที่นั่งอภรณ์พิโมกข์ปราสาทเสร็จ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ ไปทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมแด่สมเด็จพระราชาคณะ และพระราชาคณะ 30 รูป จากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงหลังทักษิณาทน พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก ถวายพระพรลา และเสด็จฯ กลับ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต ในเวลา 12.00 น.

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงจุดธูปเทียนคูหนังสือเทศน์พระราชทานให้เจ้าพนักงานพระราชพิธีเชิญไปตั้งที่ธรรมาสน์ พระธรรมกิตติวงศ์ วัดราชโอรสาราม ถวายพระธรรมเทศนาบท สาธุกัมมถา ใจความสำคัญตอนหนึ่งกล่าวถึง สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ นั้นเป็นที่ประจักษ์กันแล้วว่าทรงอุทิศพระองค์เพื่อปวงชน

☒ **ชมความงาม...คลื่อนมหาชนหลังไหลชมความงดงามวิจิตรของพระเมรุและร่วมรำลึกพระกรุณาธิคุณ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ หลังเปิดนิทรรศการเทิดพระเกียรติ เพื่อเผยแพร่ความเป็นมาของโบราณราชประเพณี พระกรณียกิจ พระอัจฉริยภาพ พระจริยวัตร ตั้งแต่วันที่ 18-30 พ.ย. บริเวณมณฑลพิธีท้องสนามหลวง**

ชาวไทย ทรงปฏิบัติพระกรณียะนานับการล้านเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูลและเพื่อความทุกข์แก่พสกนิกรชาวไทยถ้วนหน้า ทรงเป็นศรีสง่าแห่งพระราชวงศ์ ทรงเป็นอัครวิริยวีรชนพระองค์หนึ่งด้วยทรงเชี่ยวชาญชำนาญในศาสตร์หลายสาขาจนเป็นที่ประจักษ์และยอมรับกันทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ทรงใช้ความอัจฉริยะนั้น สร้างสรรค์คุณประโยชน์แก่บ้านเมืองเป็นอนเนกปริยาย ทรงแบ่งเบาราชการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยมาตลอดพระชนมายุ ด้วยเหตุดังนี้พระองค์ท่านจึงสมควรได้รับพระเกียรติยศยิ่งใหญ่ โดยอนุโลมตามโบราณราชประเพณี พระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพจึงยิ่งใหญ่เหมาะสม โดยมีงานถึง 6 วันเต็ม และทรงได้รับพระราชทานพระอิสริยยศพระศพอย่างสูงสุด เป็นต้นว่าทรงได้รับโปรดเกล้าฯให้ประดิษฐานพระศพ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท เช่นเดียวกับสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงได้รับพระราชทานพระโกศทองใหญ่ ซึ่งเป็นพระโกศที่อยู่ในลำดับชั้นสูงสุด เป็นเครื่องประกอบพระอิสริยยศพระศพ และทรงได้รับพระราชทานเสด็จไตรเจ็ดชั้นกางกั้นพระโกศเป็นเครื่องเฉลิมพระเกียรติยศ

พระคุณประการต่าง ๆ ที่ทรงบำเพ็ญให้เป็นไปเพื่อประเทศชาติ พระศาสนา และพระราชวงศ์ ตลอดพระชนม์นั้นสามารถกล่าวได้ว่าเป็นความดีที่ทำได้ยาก คือยากที่จะทำกันได้เพราะต้องอาศัยความเสียสละ ความอดทนอดกลั้น และความพากเพียรพยายามอย่างสูงยิ่ง มิเช่นนั้นจะมี

อาจได้บำเพ็ญต่อเนืองยาวนานได้ หากไม่เสียสละไม่อดทนอดกลั้น ไม่เพียรพยายามอย่างสูงแล้วไซ้ริเมื่อพบกับอุปสรรคหรือความยากลำบากต่าง ๆ เข้า ก็จะไม่ย่อหน้าย่อท้อแท้และทอดทิ้งเสียกลางคัน เหมือนคนไม่สู้งานหรือคนไม่สู้ชีวิตเพราะจิตอ่อนแอไม่เข้มแข็ง

แต่พระองค์ทรงสละความสุขส่วนพระองค์เพื่อคนอื่น เพื่องาน เพื่อพระราชวงศ์เป็นสำคัญอย่างไม่ทรงเหน็ดเหนื่อยท้อแท้ ที่ทรงบำเพ็ญความดีมีประการต่าง ๆ ดังที่ประจักษ์กันถ้วนหน้าได้นั้นก็เพราะพระองค์ทรงเป็นคนดีนารีรัตน์ อันคนดีนั้นย่อมทำแต่สิ่งที่ดี และทำดีได้ง่ายไม่คิดกังวลอะไรมาก ไม่มีเงื่อนไขอะไรมาก เมื่อเห็นว่าสิ่งนี้เป็นความดีก็ทำ เมื่อเห็นว่าสิ่งนี้ทำแล้วจะเป็นประโยชน์แก่คนและผู้อื่นก็ทำ ผิดกับคนชั่วนั้น ย่อมทำความดีต่าง ๆ ได้ยาก จะทำสิ่งที่ดีสักอย่างเพื่อคนอื่นและเพื่อสังคม ประเทศชาติก็คิดมาก มีเงื่อนไขมาก เลยทำไม่ได้หรือไม่ได้ทำสมตามพระบาลีพุทธพจน์ในอนันตสูตร ขุททกนิกาย ที่ได้อธิบายมาเป็นบทเทศนาเบื้องต้นว่า สุกร์ สาธุมา สุ สาธุ ปาเปณ ทุกกร์ ความว่า ความ คนดีทำได้ง่าย ความดี คนชั่วทำได้ยาก

เมื่อพระธรรมกิตติวงศ์ ถวายพระธรรมเทศนาเสร็จ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯสยามมกุฎราชกุมาร ทรงจุดธูปเทียนเครื่องทรงธรรม จากนั้นเสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องทองน้อยสำหรับพระอัฐิทรงธรรม ทรงหลังทักษิณาทกพระธรรมกิตติวงศ์ ถวายอนุโมทนาบนธรรมาสน์พระ 4 รูปรับอนุโมทนา ต่อมาทรงประเคน

จุดปัจจัยไทยธรรมบูชาภัณฑ์เทศน์ เจ้าพนักงานลาดหญ้าโยงและทรงทอดผ้าไตรถวายพระเทศน์และรับอนุโมทนา พระสงฆ์สดับปกรณ์ ถวายอดิเรก ถวายพระพรลา จากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯสยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯไปทรงทอดผ้าไตร พระสงฆ์สดับปกรณ์ ทรงหลังทักษิณาทก พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก ถวายพระพรลา สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯสยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ ไปทรงทอดผ้าไตร พระสงฆ์สดับปกรณ์จนครบ 84 รูป

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญพระโกศพระอัฐิสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ ลงจากบุษบกพระแท่นสุวรรณเบญจดลไปประดิษฐานบนพระที่นั่งราชนทรยานเกยพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาท ในเวลา 13.45 น. เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญพระโกศพระอัฐิ ออกจากพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในกรณีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯสยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี เสด็จฯตามไปยังพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาท โดยเสด็จฯออกประคูกำแพงแก้วข้างพระที่นั่งราชกรีณยศกร พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ ท่านผู้หญิงทัศนาวลัย ศรสงคราม และ ร.อ.จิตต์ ศรสงคราม

เมื่อเจ้าพนักงานภูษามาลาประดิษฐานพระโกศพระอัฐิในบุษบกพระที่นั่งราชนทรยานเรียบร้อยแล้วในเวลา 13.54 น. รัชชบวนเชิญพระอัฐิสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ ไปประดิษฐาน ณ พระวิมาน พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เริ่มเคลื่อนออกจากกำแพงแก้ว เพื่อไปประดิษฐาน ณ พระวิมาน พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท โดยรัชชบวนเคลื่อนไปตามถนนอมรวิถีแล้วเลี้ยวขวาเข้าสู่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

ในเวลา 13.58 น. พระที่นั่งราชนทรยานเทียบที่อู่ฉันทร์ตะวันออกพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทแล้ว เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญพระโกศพระอัฐิพักไว้หน้าพระวิมาน สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงจุดธูป

เปิดนิทรรศการ...นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี และ รมว.กลาโหม เป็นประธานเปิดนิทรรศการสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ ให้ประชาชนเข้าชม เพื่อน้อมรำลึกถึงพระกรุณาธิคุณ

เทียนท้ายที่นั่งบูชาพระพุทธสัมปรอภัสแล้ว ทรงจุดธูปเทียนเครื่องทองน้อยสักการะพระบรมอัฐิ สมเด็จพระบรมราชบุพการี (พระวิมานกลาง) โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานภูษามาลาเชิญพระโกศพระอัฐิสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯเข้าที่ประดิษฐาน

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงจุดธูปเทียนเครื่องทองน้อยถวายราชสักการะพระอัฐิและเสด็จพระราชดำเนินลงจากพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ไปประทับรถยนต์พระที่นั่งที่ตอม่อจันทรมุขหน้าพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เสด็จพระราชดำเนินกลับในเวลา 14.18 น.

ผู้สื่อข่าวรายงานว่า ในระหว่างที่เชิญพระโกศพระอัฐิสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ ออกจากพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทมีสายฝนโปรยปรายลงมาอย่างต่อเนื่อง สลับกับสายลมที่โชยพัดเบาราว 3 นาที กระทั่งถึงพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทสายฝนได้หยุดลง ซึ่งปรากฏการณ์ธรรมชาติดังกล่าวสร้างความอัศจรรย์ใจให้แก่ผู้เข้าร่วมพิธีทุกคน

สำหรับพระโกศพระอัฐิสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ ประดิษฐานที่พระวิมานภายในหอพระที่นั่งจักรีชั้น 3 หนังสือเรื่องพระมหาปราสาทและพระราชมนต์ยธสถานในพระบรมมหาราชวัง รวบรวมโดยหม่อมราชวงศ์แสงสุรีย์ ลดาวัลย์ ได้บรรยายความงดงามของหอพระบรมอัฐิครั้งนี้ว่า “ภายในตกแต่งเป็นศิลปะลายไทยอย่างวิจิตรบรรจงงดงามอย่างหาที่เปรียบมิได้ ผืนผนัง ไม้ได้เขียนสีหรือลวดลายอย่างใด แต่ที่เชิงผนังประกอบบัวไม้ แม่ลายจำหลักเป็นลายกุดั่นดอกใหญ่ ลงรักปิดทองประดับกระจก ขอบบัวประกอบด้วยกระจังปฏิญาณ ผืนผนังบนประกอบด้วยเชิงเพดานเป็นลายเฟือง เพดานตกแต่งด้วยดาวทองแถมแก้วดอกลายภายในกรอบเหลี่ยม มุมกรอบประกอบด้วยลายผีเสื้อ ทั้งดาวลอย ทั้งกรอบและลายมุมกรอบ เป็นไม้จำหลักลงรักปิดทองประดับกระจกทั้งสิ้น

ขอบพระทวารด้านในประกอบด้วยไม้จำหลักลายกระหนกแข็งสิงห์ภายในช่องจรณะนำ (จะ-ระ-นำ) เหนือพระทวารเขียนรูปเทพนมประดับลายกระหนก เบื้องล่างลายกระหนกเป็นลายราชวัตร บานพระทวารจำหลักลายกระหนกแข็งสิงห์ล้อมลายรักร้อย ที่ผนังด้านตะวันออกตะวันตกและด้านใต้สร้างเป็นคูหากระจก ขอบคูหาเขียนลายทองประดับลายจำหลักเป็นลายกระหนกแข็งสิงห์ ภายในคูหาด้านใต้เป็นพระวิมานที่ประดิษฐานพระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 และ 5 และพระบรมอัฐิสมเด็จพระอัครมเหสีในสองรัชกาลนี้ ภายในคูหาด้านตะวันออก เป็นที่ประดิษฐานพระบรมอัฐิ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ที่ 7 และที่ 8 ส่วนภายในคูหาด้านตะวันตกประดิษฐานพระพุทธรูป

สำหรับในวันที่ 19 พ.ย. ในเวลา 17.00 น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯในการพระราชพิธีบรรจุพระสรีรังคารสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ ณ อนุสรณ์สถานรังษีวัฒนา วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

ราชชื่อหนังสือพระราชทาน ในพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ ซึ่งจะมอบให้กับผู้ที่มีบัตรเชิญให้เข้าร่วมงานพระราชพิธีฯ ในวันที่ 15 พ.ย.ที่ผ่านมา มีดังนี้ ซิตีเพลงที่ระลึกสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ, หนังสือพระปิโยสราเชษฐภคินี ร้อยกรองน้อมสำนึก พระกรุณาธิคุณ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ, เครื่องประกอบพระอิสริยยศ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ, ดิวิดี สารคดีพระประวัติและพระกรณียกิจสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ, พระประวัติและพระกรณียกิจ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ

ศิลปกรรมพระประวัติและพระกรณียกิจในสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ, จดหมายเหตุพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ จดหมายเหตุประชาชนข่าวสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ สั้นพระชนม์จากหนังสือพิมพ์ หนังสือพระอภิธรรม ภาษาบาลี และคำแปลเป็นภาษาไทย, พระราชสาส์น สาส์นฯ, กัลยาณิทรสารณ์ และระชาภิเษก

ที่มณฑลพิธีสนามหลวง เวลา 15.00 น. นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี และ รว.กมลาโหม เป็นประธานพิธีเปิดนิทรรศการสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ โดยมีนายสุพล ฟองงาม รมด.ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ในฐานะประธานกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์และประสานงานการจัดงานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพฯ เป็นผู้กล่าวรายงาน ว่า คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ฯได้มอบหมายให้จัดนิทรรศการสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯระหว่างวันที่ 18-30 พ.ย.นี้ ตั้งแต่เวลา 10.00-21.00 น. ณ บริเวณมณฑลพิธีสนามหลวง เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติและให้ประชาชนชาวไทยและชาวต่างประเทศตระหนักถึงพระกรุณาธิคุณของพระองค์

อีกทั้งยังจะได้รับความรู้ความเข้าใจในโบราณราชประเพณีเกี่ยวกับพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพของสถาบันพระมหากษัตริย์ ตลอดจนพระประวัติ พระกรณียกิจ พระอัจฉริยภาพ พระจริยวัตร รวมทั้งมูลนิธิในพระอุปถัมภ์

และภาพวาดเกี่ยวกับพระกรณียกิจ โดยศิลปินแห่งชาติ และศิลปินที่มีชื่อเสียง 84 คน

สำหรับนิทรรศการดังกล่าวจะแบ่งพื้นที่เป็น 12 โซน ประกอบด้วยโซนที่ 1 ตามรอยพระบาทแก้วกัลยา โซนที่ 2 สมพระเกียรติยศพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ โซนที่ 3 กัลยาณิวัฒนาแห่งราชสกุลมหิดล โซนที่ 4 สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ โซนที่ 5 พระอุปถัมภ์คำจูนประชา โซนที่ 6 องค์อุทิศเพื่อปวงชน โซนที่ 7 พระโกศจันทน์ โซนที่ 8 ราชรถน้อย โซนที่ 9 รั้วขบวนพระอิสริยยศ โซนที่ 10 พระเมรุ โซนที่ 11 มูลนิธิในพระอุปถัมภ์ และโซนที่ 12 จุดจำหน่ายของที่ระลึก ซึ่งสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีจะนำของที่ระลึกมาจำหน่าย ได้แก่ เข็มที่ระลึก สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ และแสตมป์ที่ระลึก รวมทั้งหนังสือที่ระลึก และสายรัดข้อมือ โดยจะนำรายได้ภายหลังหักค่าใช้จ่ายสมทบทุนสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ

ผู้สื่อข่าวรายงานว่า บริเวณมณฑลพิธีท้องสนามหลวง ก่อนเปิดนิทรรศการนั้นพบว่ามีประชาชนจำนวนมากเดินทางมาดูความงดงามของพระเมรุและถ่ายภาพกันไว้เป็นที่ระลึกรวมทั้งการซื้อพระฉายาลักษณ์และเหรียญที่ระลึกไว้บูชาด้วย และเมื่อมีการเปิดนิทรรศการอย่างเป็นทางการมีประชาชนทยอยมาดูความงดงามของพระเมรุ อาคารประกอบและสวนหย่อมอย่างใกล้ชิด โดยเจ้าหน้าที่ได้ประชาสัมพันธ์ไม่ให้ผู้เข้ามาเยี่ยมชมทำลายหรือหยิบวัสดุหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกจากพื้นที่จัดแสดงด้วย

สำหรับสิ่งที่ประชาชนให้ความสนใจมากที่สุด คือ องค์พระเมรุ พระที่นั่งทรงธรรม นกคุ้มที่มาสืบหาปีกาณาด้านทิศใต้ ซึ่งประชาชนต่อแถวถ่ายภาพและเข้าชมอย่างไม่ขาดสาย สำหรับการขึ้นชมพระเมรุที่ชั้นลด จัดให้ขึ้นทางฝั่งทิศเหนือ โดยแบ่งเป็น 4 แถว ด้วยการนำแผงเหล็กมากัน จำกัดจำนวนให้ขึ้นชมได้ครั้งละ 40 คน ไม่เกิน 3 นาที

น.อ.อาวุธ เงินชูกลิ่น ประธานคณะออกแบบและจัดสร้างพระเมรุ กล่าวว่า วันนี้นั้นพร้อมกับนายเกรียงไกร สัมปัชชลิต อธิบดีกรมศิลปากร และคณะจัดสร้างพระเมรุได้หมดหน้าที่ของตนแล้ว เมื่อทำงานแล้วงานออกมาก็ทุกอย่างรู้สึกสบายใจ และยิ่งวันนี้ได้มาเห็นประชาชนทุกเพศวัยจำนวนมากเข้ามาชมความงดงามของพระเมรุ อาคารประกอบโดยรอบ รวมทั้งภาพนิทรรศการของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ ยิ่งรู้สึกปลาบปลื้มใจจนบอกไม่ถูก บังบอกถึงคนในชาติยังเห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมของชาติ

นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม (วธ.) กล่าวว่า ในวันที่ 21-22 พ.ย. นี้ทางวธ.จะเปิดโอกาสให้นักเรียนของโรงเรียนคนพิการและมูลนิธิคนพิการที่อยู่

เขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล 4 โรงเรียน รวม 200 คน เข้าชมพระเมรุและอาคารประกอบ นอกจากนี้จะขยายไปยังโรงเรียนคนพิการตามต่างจังหวัดด้วย สอบถามรายละเอียดได้ที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ 0-2422-8851-7 ส่วนของการจัดทำซีดีและวีซีดี เพลงมหารมณคอนเสิร์ต "รำลึกราชกัลยาณี" ได้นำบทเพลงทั้งหมดมาลงเว็บไซต์ www.m-culture.go.th เพื่อให้ประชาชนดาวน์โหลดเก็บไว้ 22 เพลง โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น

ในงานเปิดนิทรรศการฯ มีอีกหนึ่งกิจกรรมสำคัญ การเปิดตัว 1 ใน 7 บุคคลในภาพที่เคยเข้าเฝ้าฯ อย่างใกล้ชิด ณ ส่วนแสดง "สมเด็จพระเจ้าฟ้าในใจประชาชน" บริเวณศาลาลูกขุนเล็ก โดยบุคคลในภาพที่มาแสดงตัว คือ ผศ. อัมพร พัฒนอมร อายุ 58 ปี ผศ.ระดับ 8 ประธานโปรแกรมภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ศูนย์กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นหนึ่งในบัณฑิตที่อยู่ทางด้านซ้ายมือของสมเด็จพระเจ้าฟ้าในใจฯ ในภาพรับปริญญามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผศ.อัมพร เผยว่า ถ่ายภาพนั้นเมื่อ 35 ปีก่อน ซึ่งยังคงประทับอยู่ในใจของตนเองตลอด รู้สึกตื่นเต้นที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ ซึ่งขณะที่ถ่ายภาพนั้นสมเด็จพระเจ้าฟ้าในใจฯ ทรงมีพระชนมายุได้ 49 พรรษา ส่วนตนเองอายุได้ 21 ปี โดยตนเป็น 1 ในบัณฑิต 50 คนที่มีโอกาสได้ร่วมฉายพระรูปกับพระองค์ท่าน สิ่งที่ทำให้ประทับใจคือ จำได้ว่าวันที่ 27 ม.ค. 16 สมเด็จพระเจ้าฟ้าในใจฯ ได้ประทานเลี้ยงน้ำชาลูกศิษย์ที่วังสระปทุม และทรงให้คณะละครที่พระองค์ทรงสร้างขึ้นในชั้นเรียนไปแสดงละครถวายต่อหน้าพระพักตร์ ขณะนั้น ตนเองรู้สึกมีความสุขเหลือเกิน อีกทั้งประทานอนุญาตให้พวกเราถ่ายรูปได้ที่สวนดอกไม้ของวังสระปทุมและประทานอนุญาตให้ฉายพระรูปร่วมกับพระองค์ท่านได้อีกครั้งหนึ่งด้วย

ผศ.อัมพร เล่าว่า ตนเองเป็นนักศึกษา คณะศิลปศาสตร์ เอกวิชาภาษาศาสตร์ เมื่อครั้งศึกษาอยู่ที่ 4 จึงได้เรียนภาษาฝรั่งเศสกับสมเด็จพระเจ้าฟ้าในใจฯ เป็นเวลา 1 ปี พระองค์ท่านทรงอธิบายให้นักเรียนเข้าใจที่สุด พระองค์ท่านทรงพูดภาษาฝรั่งเศสได้ไพเราะมาก เหมือนคนฝรั่งเศสจริงๆ ทั้งนี้ในกลุ่มเพื่อนร่วมรุ่น เป็นอาจารย์อยู่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้วย ได้แก่ ผศ.พรทิพา ทองสว่าง เป็นอาจารย์คณะศิลปศาสตร์ และรศ.นิตยา ยางศรี เป็นอาจารย์สถาบันภาษา สำหรับอีกหนึ่งเพื่อนสนิทในภาพรับปริญญา ซึ่งนั่งอยู่ทางด้านขวามือนั้นยังติดต่อกันไม่ได้

สำหรับเจ้าหน้าที่กรมประชาสัมพันธ์ที่รับหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยของพระเมรุ กล่าว

ว่า ได้จัดระเบียบปล่อยผู้สนใจเข้าชมความงามของพระเมรุ ให้ขึ้นไปชมบริเวณชั้นลด ได้มากถึง 8 คน ทั้งนี้การถ่ายภาพบริเวณพระเมรุทางทิศใต้ จะสามารถมองเห็นความงามของวัดพระแก้วได้ด้วย ส่วนเวลาที่สวยที่สุดในการชมพระเมรุนั้น คือ เวลา 18.00-19.00 น.

นายกฤษฎพร เสริมพาณิชย์ รองอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ กล่าวว่า ในส่วนของรูปถ่ายที่อยู่ในส่วนของนิทรรศการ "สมเด็จพระเจ้าฟ้าในใจประชาชน" นั้น อยากให้ประชาชนที่มีภาพถ่ายส่งภาพถ่ายที่เกี่ยวข้องกับพระกรณียกิจมาอีก พร้อมบรรยายถ้อยคำที่ระลึกถึงพระองค์ท่านมาที่ ตู้ปณ.2466 ลาดพร้าว กรุงเทพฯ ภายในวันที่ 25 พ.ย. นี้ เพื่อมาร่วมจัดแสดงบนกำแพงแก้วกัลยาภยานิทรรศการฯ ครั้งนี้ด้วย

พระธรรมวรเมธี ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม กล่าวถึงความพร้อมภายในอนุสรณ์สถานรังษีวิวัฒนา ซึ่งเป็นสถานที่บรรจุพระสรีรังคารว่า ขณะนี้สำนักพระราชวังได้ดำเนินการจัดดอกไม้เรียบร้อยแล้ว โดยได้นำดอกไม้ที่มีสีฟ้าและสีขาว อาทิ ดอกเข็ม ดอกเบญจมาศ แพทูเนีย มอญิงกอรี ต้นกันภัยมหิดล ต้นแก้วกัลยา ต้นแก้วเจ้าจอม มาปลูกยังบริเวณอนุสรณ์สถานรังษีวิวัฒนา เพราะเห็นว่าต้นกันภัยมหิดล เป็นชื่อพันธุ์ไม้ที่พระองค์ได้ประทาน พระวินิจฉัยให้เป็นพรรณไม้สัญลักษณ์ประจำมหาวิทยาลัยมหิดลด้วย

สำหรับความเป็นมาของต้นกันภัยมหิดลสืบเนื่องในโอกาสครบรอบ 30 ปี แห่งวันพระราชทานนามมหาวิทยาลัยมหิดล ในวันที่ 2 มี.ค. 2542 มหาวิทยาลัยมหิดลมีดำริให้จัดการประกวดพรรณไม้สัญลักษณ์ประจำมหาวิทยาลัยขึ้น เพื่อเป็นสื่อกลางและพรรณไม้สัญลักษณ์ประจำมหาวิทยาลัย โดยคณะอนุกรรมการได้ดำเนินการพิจารณาคัดเลือกรายชื่อพรรณไม้ไว้ 3 ชนิดเสนอต่อที่ประชุมคณบดีเพื่อพิจารณาคัดเลือก คือ 1. กันภัยมหิดล 2. พญาบาท 3. พญาสัตตบรรณ ต่อมาที่ประชุมคณบดีมีมติให้นำความขึ้นกราบทูลต่อสมเด็จพระเจ้าฟ้าในใจฯ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ เพื่อขอประทานพระวินิจฉัย ซึ่งพระองค์ได้ประทานพระวินิจฉัยให้กันภัยมหิดลเป็นพรรณไม้สัญลักษณ์ประจำมหาวิทยาลัยมหิดล

โดยพระองค์มีชื่อพระวินิจฉัยดังนี้ 1. ชื่อ "กันภัยมหิดล" เป็นชื่อที่ดีและมีความหมายดี "กันภัย" เป็นนามมงคล "มหิดล" ตั้งชื่อเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และมีนามพ้องกับชื่อของมหาวิทยาลัยมหิดล 2. ต้นกันภัยมหิดล เป็นต้นไม้ที่มีค่าสูง เนื่องจากเป็นต้นไม้ที่พบครั้งแรกในโลกที่ จ.กาญจนบุรี และ 3.ถึงแม้มีลักษณะเป็นไม้เถาแต่นำมาปลูกเป็นพุ่มรวมกัน หออะไรเป็นหลักให้เกาะให้สูง ๆ หรือต้นไม้ใหญ่ให้เกาะเลื้อยออก

ดอกไปตามต้นไม้ใหญ่ก็จะสวยงาม สำหรับต้นกันภัยมหิดล พบครั้งแรกเมื่อวันที่ 14 ก.ย. 2510 โดยผศ.จิรายุพิน จันทระประสงค์ (เจิมศิริวัฒน์) และอาจารย์เกษม จันทระประสงค์ พบใกล้กับแม่น้ำแควน้อย จ.กาญจนบุรี และได้ขุดต้นกลับมาปลูก เมื่อต้นไม้ออกดอกในวันที่ 9 พ.ย. 2511 จึงได้เก็บตัวอย่างพร้อมทั้งทำคำบรรยายเป็นภาษาลาดินและวาดภาพส่งไปให้นายปีเอล บรูท ผู้เชี่ยวชาญ พืชงานชื่อที่ประเทศสกอตแลนด์ พร้อมทั้งขอพระราชทานชื่อเพื่อเป็นเกียรติกับสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี โดยเสนอคำว่า ศรีสังวาลย์ หรือมหิดล แต่นายบรูท ได้แนะนำว่าให้ชมมหิดล ซึ่งเขียนเป็นภาษาลาดินว่า mahidolae โดยพืชชนิดนี้มีชื่อเป็นทางการตามกฎเกณฑ์ทางพฤกษศาสตร์ คือ Afgekia mahidolae Burt et Chermisir แต่ไม่มีชื่อไทย ศ.เต็ม สมิตินันท์ ผู้เชี่ยวชาญทางพฤกษศาสตร์ กรมป่าไม้ จึงได้เสนอว่าควรเรียกพืชต้นนี้ว่า กันภัย หรือกันภัยมหิดล (Afgekia mahidolae Burt et Chermisir.)